

ULUSLARARASI
BEDİÜZZAMAN SEMPOZYUMU

— V —

**Rîsale-i Nur'a Göre
Kur'ân'ın İnsana Bakışı**

24-26 Eylül 2000 - İstanbul - TÜRKİYE

ISBN: 975-8719-04-1

Risale-i Nur Gözüyle İnsanın Mahiyeti ve Sosyal Vazife ile Bağı

Prof. Dr. Ammar Cidal*

İnsan ve insanın mahiyeti, var oluşundan beri, fikirleri meşgul eden en büyük problemlerden biriydi ve öylece kalacaktır. Uzmanlar bu problemten kurtulmak için, bazen akıl yolu ile onu çözmeye çalıştılar. Neticesinde meseleyi felsefelere teslim ettiler. Bazen de peygamberlerin (a.s.) sözlerine kulak verdiler. Bütün bunlar, insanın mahiyetini çözüme kavuşturmak için atılan adımlardı. Bazılarına göre mahiyetin anlaşılması için hürriyetin marifeti gerekliydi, bazılarına göre ise, sosyal vazifeleri ifa etmekte. Şeyh Bediüzzaman Said Nursi'nin bu iki cihetin birisine meyli var mıydı? Yoksa Kur'an'ın ruhuyla pekişen üçüncü bir yol mu seçmişti? Kur'an-ı Kerim'in insanın mahiyeti ile hürriyeti ve sosyal vazifesi arasındaki ilişkiyi ne şekilde dile getiriyordu. Bütün bunlara cevap olarak aşağıdaki konuları sizlere arz ediyoruz.

Birincisi: İnsanın Mahiyeti Burada Risale-i Nur gözüyle, insan mefhumu ve mahiyetini, muhtelif düşünce ve fikirler çerçevesinde ele alacağız.

İkincisi: İnsan Mahiyetinin Özgürlük ile İlişkisi, Metinleri serdederken asıl hedefim, Nursi'nin "özgürlük ile mahiyet ilişkisi" problemi hakkındaki görüşlerini ortaya koymaktır.

Üçüncüsü: İnsan Mahiyetinin Sosyal Vazife ile İlişkisi: İnsan mahiyeti, sosyal faaliyetin en önemli faktörlerinden biri sayılmaktadır. Sosyal bilimciler arasında

* Prof. Dr. Ammar Cidal, Cezayir Üniversitesi, İlim Araştırma ve Yüksek Öğretim Dekanlığı- Din Usulleri Enstitüsü Öğretim Üyesi.

mahiyet, sosyal görevlerin yerine getirilmesinde önemli bir rol oynar. Liberalizm, sosyal baskı ve sosyal bağılıkların kaynağı olarak addedilir. Kur'an-ı Kerim ise, bunların tersine, her iki tarafın güzel yönlerini, farklı bir tasavvur ile, bir arada toplar. Bu konuyu enine-boyuna Risale-i Nur gözüyle ileride açıklığa kavuşturacağız.

...

İnsan mahiyeti ile özgürlüğü ve sosyal vazifesi aralarındaki ilişki, uzun zamandan beri uzmanları çokça düşündüren önde gelen problemlerden biridir. İnsanın mahiyetsiz yaratıldığını düşünürsek, veya mahiyetin insanın kendi nefesine yaptıklarından ibaret olduğunu ifade ederseki, hürriyet, insanın sadece kendi nefesine hizmet etmesi olacaktır. Gerçekte ise, insan evrensel ve tayin edilmiş bir felsefeden ibarettir. Bu düşünce çerçevesinde şöyle bir soru akla gelebilir: Özgürlükler çatışması sonunda, galip kim olacaktır? Bu galebe mutlak olarak insan düşüncesine mi ait olacak? Yoksa bu özgürlük cebir ve tasallut ile fikirlerini kabul ettiren sadece belirli zümreler için mi gerçekleşecektir? Galip olanlar ise, kendi kanunlarıncı özgürlük düşüncelerini, el verdikince insanlara sosyal vazifeler olarak tayin etmeleri lazım gelir. Burada akla şu soru gelir: Bediüzzaman Said Nursi'nin bu ibareye karşı tutumu nedir? Said Nursi'nin insan mahiyeti hakkındaki düşünceleri nelerdir? Bu büyük zata göre özgürlük ile mahiyet nasıl bir ilişki arz eder? Bunun sosyal vazifeler ile ilişkisi var mıdır? Araştırmacıları çokça düşündüren başlıca meseleler işte bunlardır.

Mukaddime: Bazı yazılarımda Bediüzzaman Said Nursi'nin iliklerine kadar Kur'anî bir şahsiyet olduğunu ifade etmiştim. Bediüzzaman Said Nursi, Kur'an-ı Kerim ve Sünnetin insanlık için bilim basamakları olduğunu beyan eder. Bunun keşfedilmesiyle, zamanla elde edilen bilgiler ile, İlahî vahyin arasındaki farklılıkları gözetmek mümkün olacaktır. (ki bunların ihtisas sahipleri tarafından enine boyuna incelenmesi lazımdır).

Zamana bağlı ilim, geçici olarak zaman üstü vahiy ilmüne galebe ettiğinden İslâmî vazifeler ihmal edilmiş, neticesinde mezhepî ihtilaflar baş göstermiştir. Kur'an-ı Kerim ve sünnet-i seniyyenin sathi olarak mütalaa edilmesi, bu ilmin (akide, fıkıh ve ahlak cihetleriyle) yakınıni bozmuştur. Bu davranış aynı zamanda insanın yaratılış gayesini ve istikbalini de unutturmuştur. Araştırmamızın konusu, Bediüzzaman Said Nursi'nin eserleri ışığında insanın mahiyeti ve onun keşfidir. Daha önce de söylediğimiz gibi, Bediüzzaman Said Nursi bir Kur'an insanıdır. Amacımız Bediüzzaman Said Nursi'nin eserleri gölgesinde, takip ettiği metot çerçevesinde, insana nisbeten Kur'anın ne derece ehemmiyete haiz olduğunu serdetmek ve Nursi'ye göre Kur'an'ın, insana nisbeten neyi temsil ettiğini dile getirmektir.

İnsana Göre Kur'anın Ehemmiyeti: Kur'an-ı Kerim bilgi ve eğitim bakımından iki cihette çok önemli bir kaynak teşkil eder. Biri konuları ele alması, diğeri hakikatleri beyan etmesinde takip ettiği metot..

Birincisi: İnsanın var oluşu ve evrensel görevi hakkında yakın derecesinde bir kaynaktır. Bütün bilgileri tahsil etme konusunda akılları kendine cezbeden bir ilim ve marifet kaynağıdır. Nursi (r.a), sunduğu misaller ışığında, bu gerçeği şöyle ifade eder: "İşte Kur'an-ı Kerim'in ilim ve hikmet ve ma'rifet-i İlahiyye cihetiyle servet ve gınası; ve felsefenin ilim ve ibret ve ma'rifet-i Sani cihetindeki fakr ve iflasını gör, ibret al!" Bunun yanında, Bediüzzaman Said Nursi "Kur'an-ı Hakim'in hikmet-i kudsiyesi ile felsefe hikmetinin icmalen muvazenesi, hem hikmet-i Kur'aniyenin, insanın hayat-ı şahsiyesine ve hayat-ı içtimaiyesine verdiği ders-i terbiyenin gayet kısa bir fezlekesi; hem Kur'an'ın sair Kelimat-ı İlahiyyeye ve bütün kelimelere cihet-i rüchaniyetine bir işaretidir." der. Bu iki cihetin kenetlenmesiyle, marifet ve eğitim alanlarında olanca hedefler tahakkuk eder.

Kur'an'ın insanıyeti, doğruya hidayeti. Evet insanlık tarihi, doğru yolu ihtida etme konusunda, Kur'an'ın irşad ettiği ve gösterdiği gibi nurlu bir yol görmemiştir. Hayatın bütün alan ve mertebelerini içine alan bir yol takip eder Kur'an-ı Kerim. Bunun dışında Kur'an-ı Kerim, beş rükünlerin en fer'i meselelerini bile olağanüstü bir güzellik ile tasvir eder. Tenasübün güzelliğini, muvazenenin kemalini üstün bir incelikle korur. En küçük adabın yanında, en son gayeleri, en derin hikmetleri, en küçük fayda ve meyveleri, göz kamaştırıcı delillerle, kemal-i intizam ile sunup, her derecedeki akılların idrakine serdeder.

Beşeriyete Ma'budunu tarif edip tanıtması, tilavetiyle okuyanlarına sevaplar kazandırması. Evet Allah'ın kitabından bir harf okuyana sevap vardır. Nursi der ki "İşte bu muhteşem-ve parlak bir burhan-ı vahdaniyet olan mezkûr hücceti ders vermek içindir ki, Kur'ân-ı Mucizül-Beyan çok tekrarlar, en ziyade 1 ve 2 âyetleriyle Hâlıkımızı bize tanıtıyor, diye o mektepli gençlere dedim." (Onbirinci Şua- 6. mesele). Bu cümlelerden olarak, Kur'an-ı Kerimin, insanı Allah'a bağlayan bir kitap olduğunu söylemeye hakkımız vardır. Bunun gölgesinde de, kainatın diğer cüzleriyle de bağlantılar oluşturur. Ayrıca mü'mini kardeşiyle, (çansız alemlerle vs.) bağlar kurarak ünsiyet ettirir. Kur'an'ın fikri buudları İnsanı Allah'a bağlar. Bu bağlılık yalnızca marifet bağlılığı değildir. Bu mesele muhtelif buudlar ihtiva eder. Sosyal, eğitimsel, fikri ve ekonomik boyutlar bunların sadece bir kaçıdır. İnsanın bütün fiili hayatının bütün alanlarına nüfuz eder. İnsana ve kainata birçok eserler bırakır. Mesela: Müslümanların din ve dil birliğini bu bağlılık ile sağlar. İnsanlar arasında kaynaşma, karşılıklı anlaşma mevzuunda önemli iki faktör mesabesinde dir.

İnsanın Mahiyeti (Üstün Özelliği): Nursi'nin edebiyatında "Mahiyet" terimi fazlaca zikredilmemektedir. Zikredildiği yerlerde de - bilhassa insan hakkındaki yazılarında - bir şeyin hakikati olarak arz edilir. Yani insanın mahiyeti onun hakikatidir. Cenab-ı Hakkın insana hediye olarak verdiği bu hakikat, meleklerden daha

üstün bir makam, yeryüzünde halife olma mertebesi, yani büyük emaneti taşıma rütbesi olarak tecelli eder. (16 ve 17) Bu minval üzere anlatılan insanın asıl yaratılışı ele alınır. Allah-u Taala bir ayette buyurur ki: "Biz ademoğlunu şerefli kıldık". Bu hususiyet bütün insanoğlunu içine alır. Yeryüzünün imarı, güzel isimleriyle amel ve emrini imtisal içindir. Dolayısıyla o temel bir uyarıcıdır... Onları eşit olmaya çağırır. Şöyle ki: 1- Dikkatleri yaratıldıkları maddeye çeker. Allah (c.c) onları bir maddeden yaratmıştır. Muhtelif maddelerden söz edilebilir. Sadece yaratılış merhalelerinden söz etmek mümkündür.. 2- İnsan aynı soya mensuptur. Bu uhuvvete, kibir ve böbürlenmekle vurduğu darbeye karşısı fiili bir uyarı mesa-besindedir. 3- Yaratıcı, Kur'an-ı Keriminde insanların evlenme tarzlarının da aynı olduğunu dile getirir. Allah buyurur ki: "Ey İnsanlar! Doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yaratık. Ve birbirinizle tanışmanız için sizi kavimlere ve kabilelere ayırdık. Muhakkak ki Allah yanında en değerli olanınız O'ndan en çok korkanınızdır. Şüphesiz Allah bilendir, her şeyden haberdardır." (Hucurat Suresi 13). Dolayısıyla kibirlenmek, bu gerçeklerden gaflette olmaktan başka bir şey değildir. Allah-u Teala, zihinleri bu noktaya teksif ile insanlara bu gerçeği devamlı olarak hatırlatır.. 4- Dönüş aynı yeredir: Madem ki bütün insanların gidecekleri yer kabir ve ahirettir. Seyahatin sonunda ölüm vardır. Kur'an-ı Kerim, insanların kalplerine ve akıllarına devamlı bir şekilde bu gerçeği hatırlatarak kibir, enaniyet ve gururun yersiz olduğunu dile getirir. İnsan diğer yaratıklara nispeten, değeri yüksek bir varlık ve şerefli bir mahluktur. Hem suret hem de hareketlerinde muazzездir. Görünüşü en güzeldir. Bütün kainatı idrak edebilecek, üzerlerinde tefekkür edebilecek bir mahiyettedir. Mahiyetine uygun bir vazife ile görevlendirilmiştir. Cenab-ı Hakk bir ayetinde buyurur ki: "Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım" Ademoğlunun bütün fertlerine verilen bir vazifedir bu. İbn-i Mesud ve İbn-i Abbas bu ayetin tefsirinde şunları dile getirirler: "Onlar ki, kullarım arasında benim adımla hükmederler. Bunlar Ademoğulları ve Allah'a itaat eden, adaletle hükmeden kimselerdir." Demişler ve eklemişler: "Her kim emr-i bil maruf ve nehyi anil münker yaparsa, Allah'ın halifesidir." Meleklerle insana secde etmeleri için emretti. Kainatı ona teshir etti. Özel bir şeref ile şerefliendirdi. (Onu öğrenmeye, ahlak ve ilim cihetinde terakki etmeye) yönelik kabiliyet ve istidatlar verdi. Bütün bunlar, insanın diğer yaratıklar arasında farklı bir yere sahip olduğunun delilleridir.

Mahiyet gerçeğinin tesirleri: İlmi etkisi: 1- İnsanı hakiki mertebesine eriştirmesi 2- Hürafelerden kurtarması 3- Nakdi ruhu teşvik etmesi 4- Kanaat getirdikten sonra tebliğ'e yöneltmesi 5- Faziletleri doyum noktasına ulaştırması. Eğitime etkisi: 1- Zillet ve alçaklığı reddettirmesi 2- İkrâmı yaygın hale getirmesi. 3- İnsanlar arasında ayırım yapmayı reddettirmesi 4- Başkalarını küçümsetmemesi. 5- Zayıf ve miskinleri müdafaa etmesi 6- Allah'ın mahlukatı arasında tevazu ve mahiyetkarlığı yayması İnsanın Kur'anda zikredildiği şekliyle şerefe nail olmasına rağmen "Ademoğullarını şerefli kıldık" ayetinin ikinci şıkkında, insanı maddesi

itibariyle hakir bir varlık olduğu, ilk olarak topraktan, daha sonra pis bir sudan yaratıldığı, ömrü elverirse başlangıçta olduğu gibi, tekrar zayıf ve güçsüz hale düşeceğini göz önünde bulundurursak, kibir ve böbürlenmesi, onun gerçeğine uygun gelmez. Allah-u Taala bir ayetinde şöyle buyurur: "İnsan bir baksın neden yaratıldığına! Atılan bir sudan yaratıldı. (O su) sırt ile göğüs kafesi arasından çıkar.." (Tarık Suresi 5-7). Bu hakikat karşısında insanın gerçek mahiyetini ve vazifesini öğrenip Cenabı Hakka her zaman çok muhtaç olduğunu idrak etmesi lazımdır... İnsanı dünya esaretinden kurtaracak olan, gerçek mahiyetini devamlı surette hatırlamasıdır. Böylece küçücük bir varlık, zayıf bir hayvan, aciz bir zişuur durumundan yüksek bir makam, ali bir mertebe ve bütün mahlukatın üstünde müşerref bir yere haiz olur. Beşeriyetin altında ezildiği sıkıntı ve musibetlerin temel sebebi, içinde bulunduğu gaflet, kibir ve böbürlenmek başkası değildir. Bu musibete, mahiyetini unuttuğu için, müşerref-cüzü hesabına hakir cüzüne değer verdi. Her ikisi de büyük bir cinayettir. Allah'ın açıktan açığa bahsettiği şerefi, insan gafleti dolayısıyla yerlere vurdu.

Mahiyet ve Vücut: Bir cihetten kafirin hayatını, diğer cihetten Müslüman'ın hayatını göz önünde bulundurarak konuyu arz eden Bediüzzaman Said Nursi, bir eserinde şöyle buyurur: "Zira küfür, şu mektubât-ı Samedâniye derecesinde ve kıymetinde olan kâinatı mânâsız, gayesiz bir derekeye düşürdüğü için, bütün kâinata karşı bir tahkir olduğu gibi, bu mevcudatta cilveleri, nakışları görünen bütün esmâ-i kudsiye-i İlähiyeyi inkâr ile red ve Cenâb-ı Hak'ın hakkaniyet ve sıdkını gösteren gayr-ı mütenahi bütün delillerini tekzip olduğundan, nihayetsiz bir cinayettir. Nihayetsiz cinayet ise nihayetsiz azabı icab eder. (10. Söz, 3. İşaret) Bu cümlelerden olarak; kafir, vücudun mahiyetinin ne afakî ve ne de enfûsi cihetine bakar. Bu vaziyet onun dünyaya bağlılığı ve ahiretten gafil olduğundandır. Allah'ın varlığından habersiz olanların durumu da böyledir. Mahiyetlerini kendilerinin yarattıklarını zannederler. "Mahiyet vücuttan sonra gelir görüşü ise, gerçeğe tamamen muhaliftir. Çünkü İslâmî düşünceye göre mahiyet vücuttan evvel yaratılmıştır. Bunun şahidi, Cenab-ı Hak'ın insanı yaratmadan önce meleklerine insanın mahiyetinden ve ilmi varlığından bahsetmesidir. "Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım". Bunun için, mahiyet ve özellikler yaratma hadisesinden sonra değildir. Tersine Allah, insanı vücuda getirmeden önce mahiyet ve özelliklerini zikretmiştir. Nursi eserlerinde bu mevzuu, kendi nefesine hitap ederek beyan buyurur "Ey gafil nefsim! Senin hayatının gayesini ve hayatının mahiyetini, hem hayatının suretini, hem hayatının sırr-ı hakikatini, hem hayatının kemâl-i saadetini bir derece anlamak istersen, bak. Senin hayatının gayelerinin icmâli dokuz emirdir. Burada mahiyet ile hürriyet arasındaki ilişki ortaya çıkar. Acaba bu ilişki ve bağ nedir?

Mahiyet ile Hürriyet arasındaki ilişki: Nursi (r.a) insanın mahiyetini, Cenab-ı Allah'ın beyan buyurduğu halifelik nokta-i nazarından tayin etmiş ve insan ile hürriyeti arasındaki ilişkiyi bu düşünce çerçevesinde toplamıştır. İnsanın kendi

mahiyeti ile olan ilişkisi Nursi'nin eserlerinde, ya onunla barışık veya ondan gafil olarak tebarüz eder. Bu, birincisinde hürriyet olarak meydana çıkarken diğerinde enanîyet ve bencillik olarak baş gösterir. Bu manalara destek olarak Nursi şöyle der: "Hakk din olmasaydı, dünya korkunç bir hapishaneye dönuşürdü". Mahiyetin çökmesi anlamına gelen dinin kaybı, hürriyetin de kaybına sebep olacaktır. İnsan o zaman, nimetler içerisinde yüzmüş olsa bile, kendi dünyasında bir mahpus haline gelirdi. Bunun için özgür insan, Nursi'ye göre mahiyetini sürekli göz önünde bulunduran kamil insandır. Dolayısıyla bütün latifeleri, Allah'a ibadet olan esas maksadına yönelir. Kalp bir kumandan gibi her bir latifeye rehberlik edip, kendine özgü ibadetiyle gerçeğe ulaştırır. Ve Resullullah (s.a.v)'in şu hadisini de doğrular "Bedende öyle bir uzuv vardır ki, onun ıslahıyla beden ıslah olur, onun bozulmasıyla da bütün beden bozulur. O da kalptir" Nursi bu gerçeğe şöyle yaklaşır "İnsan-ı kâmil odur ki, bütün o letâifi, kendilerine mahsus ayrı ayrı tarik-i ubudiyette hakikat cânibine sevk etmekle, sahâbe gibi geniş bir dairede, zengin bir surette, kalb bir kumandan gibi, letâif askerleriyle kahramanâne maksada yürüsün. Yoksa kalb, yalnız kendini kurtarmak için askerini bırakıp tek başıyla gitmek, medar-ı iftihar değil, belki netice-i ıztıradır." İnsanın, önüne çıkabilecek şu engelleri aşması ancak böyle mümkün olacaktır: 1- Kainat ve hayat ile insicamı kaybetmek 2- Uzuvlar arasındaki insicamı kaybetmek 3- İnsanlar arasındaki insicamı kaybetmek.

Bu maksatların gerçekleşmesi için, Kur'an insanı, fıtratı elverdiğince hakkı ve hakikati daima arar durur. İnsan bazen batılı da bulsa, hakikat zannederek ona sarılır. Kendi ihtiyarı haricinde hakikatten uzak olduğu halde kendini hakikatte zanneder. Hayatın hakikati böyle iken, Allah-u Taala insanın gurur ve enanîyetini bırakıp, acz ve fakrını Allah'a karşı ilan etmesini ister ve onu davet eder. Bu istidat lisanıyla, tazarru ve dua ile Allah'a karşı acizliğini ve fakirliğini dile getirmektedir. "**Hasbünallahü ve ni'mel vekil**" deyip Allah'a halis bir kul olduğunu göstermelidir. Böylece insan âlây-ı iliyine çıkar. Bu peygamberlerin, şehit ve takva sahibi salihlerin yoludur. Onlara arkadaş olmak ne büyük bir nimet! Mahiyet ile vücud arasındaki irtibat, çoğu zaman sorulan sorunun cevabında saklı olabilmektedir: "Bu küçücük insanın ne ehemmiyeti var ki bu azîm dünya onun muhasebe-i a'mâli için kapansın, başka bir daire açılsın? Çünkü bu küçücük insan, camiyyet-i fıtrat itibarıyla şu mevcudat içinde bir ustabaşı ve bir dellâl-ı saltanat-ı İlâhiye ve bir ubudiyet-i külliyyeye mazhar olduğundan, büyük ehemmiyeti vardır." Mahiyet ile vazifenin ve karşılıklı alışverişin gerçekleşmesi için Cenab-ı Hakk tarafından insana yüksek bir fıtrat verilmiştir. Böylece insan hilafet ve emanet ile müşerref kılınmıştır. Bütün mahlukata bir kumandan haline gelmiştir. Hal böyle iken, hiç mümkün müdür ki, insan kabre girip, küçüklü büyüklü hiçbir amelinden sorulmasın? Mahşere sevk edilip Mahkeme-i Kübra'da muhakeme edilmesin? Haşa ve kella. "Evet, hiç mümkün müdür ki, insan, umum mevcudat içinde ehemmiyetli bir vazifesi, ehemmiyetli bir istidadı olsun da, insanın Rabbi de insana bu kadar

muntazam masnuatıyla kendini tanıttırsa, mukabilinde insan iman ile Onu tanımazsa; hem bu kadar rahmetin süslü meyveleriyle kendini sevdirse, mukabilinde insan ibadetle kendini Ona sevdirmese; hem bu kadar bu türlü nimetleriyle muhabbet ve rahmetini ona gösterse, mukabilinde insan şükür ve hamdle Ona hürmet etmese, cezasız kalsın, başıboş bırakılsın, o izzet, gayret sahibi Zât-ı Zülcelâl bir dar-ı mücazat hazırlamasın?"

"Evet, hiç mümkün müdür ki, insan, umum mevcudat içinde ehemmiyetli bir vazifesi, ehemmiyetli bir istidadı olsun da, insanın Rabbi de insana bu kadar muntazam masnuatıyla kendini tanıttırsa, mukabilinde insan iman ile Onu tanımazsa; hem bu kadar rahmetin süslü meyveleriyle kendini sevdirse, mukabilinde insan ibadetle kendini Ona sevdirmese; hem bu kadar bu türlü nimetleriyle muhabbet ve rahmetini ona gösterse, mukabilinde insan şükür ve hamdle Ona hürmet etmese, cezasız kalsın, başıboş bırakılsın, o izzet, gayret sahibi Zât-ı Zülcelâl bir dar-ı mücazat hazırlamasın?" (Otuz ikinci Söz)

"Evet, insan bir çekirdeğe benzer. Nasıl ki o çekirdeğe kudretten mânevî ve ehemmiyetli cihazat ve kaderden ince ve kıymetli program verilmiş; tâ ki toprak altında çalşıp, tâ o dar âlemden çıkıp, geniş olan hava âlemine girip, Hâlikından istidat lisansıyla bir ağaç olmasını isteyip, kendine lâıık bir kemal bulsun. Eğer çekirdek, sũ-i mizacıdan dolayı, ona verilen cihâzât-ı mânevîyeyi toprak altında bazı mevadd-ı muzırrayı celbine sarf etse, o dar yerde, kısa bir zamanda, faydasız tefessũh edip çürüyecektir. Eğer o çekirdek, o mânevî cihâzâtını, Fâliku'l-Habbi ve'n-Nevâ'nın emr-i tekvînsini imtisal edip hüsn-ü istimal etse, o dar âlemden çıkacak, meyvedar koca bir ağaç olmakla, küçücük cüz'î hakikati ve ruh-ü mânevîsi büyük bir hakikat-i külliye suretini alacaktır." (23. Söz)

"Hiç mümkün müdür ki, Cenâb-ı Hak ve Mâbûd-u Bilhak, insanı şu kâinat içinde rububiyet-i mutlakasına ve umum âlemlere rububiyet-i âmmesine karşı en ehemmiyetli bir abd ve hitâbât-ı Sübhâniyesine en mütefekkir bir muhatap ve mazhariyet-i esmâsına en cami bir ayna ve onu İsm-i Âzâmın tecellisine ve her isimde bulunan İsm-i Âzamlık mertebesinin tecellisine mazhar bir ahsen-i takvimde, en güzel bir mucize-i kudret ve hazâin-i rahmetinin müstemilâtını tartmak, tanımak için, en ziyade mizan ve âletlere mâlik bir müdakkik ve nihayetsiz nimetlerine en ziyade muhtaç ve fenadan en ziyade müteallim ve bekaya en ziyade müştak ve hayvanat içinde en nazik ve en nazdar ve en fakir ve en muhtaç ve hayat-ı dünyeviyece en müteallim ve en bedbaht ve istidatça en ulvî ve en yüksek surette, mahiyette yaratsın da, onu müstaid olduğu ve müştak olduğu ve lâıık olduğu bir dar-ı ebediye göndermeyip, hakikat-i insanıyeyi iptal ederek, kendi hakkaniyetine taban tabana zıt ve hakikat nazarında çirkin bir haksızlık etsin?" (10. Söz 11.Hakikat)

İmkansızlar ötesinden bir misal getirmiştir burada Bediüzzaman Said Nursi. çoğu zaman insanın vücuttaki gayesini dile getirir ve insanın hürriyetini gözler önüne serer.. Mahiyetinden gafil ve uzak kalan insanın, doğru hareket etmesi

mümkün değildir. Hürriyete delalet eden hayatın dokuz gayesi vardır. Allah c.c bunlarla halife olmasını istemiştir: **Bu gayelerin Biri:** Cenâb-ı Mün'im-i Hakikînin bütün nimetlerinin her bir çeşitlerini size ihsas ettirip şükrettirmekten ibarettir. Siz de hissedip şükür ve ibadeti etmelisiniz. **İkincisi:** Âleme tecellî eden esmâ-i kudsiye-i İlâhiyenin bütün tecelliyâtının aksamını, birer birer, size o cihazat vasıtasıyla bildirip tattırmaktır. Siz dahi tatmakla tanıyarak iman getirmelisiniz. İşte, bu iki esas üzerine kemâlât-ı insaniye neşvünemâ bulur. İnsan onunla insan olur. İnsanlık cihazları, hayvan gibi hayat-ı dünyeviye kazanmak için verilmemiş olduğuna şu temsil sırrıyla bak: Meselâ, bir zat bir hizmetçisine yirmi altın verdi, ta mahsus bir kumaştan kendisine bir kat libas alsın. O hizmetçi gitti, o kumaşın âlâsından mükemmel bir libas aldı, giydi. Sonra gördü ki, o zat, diğer bir hizmetkârına bin altın verip, bir kâğıt içinde bazı şeyler yazılı olarak onun cebine koydu, ticarete gönderdi. Şimdi, her akılı başında olan bilir ki, o sermaye, bir kat libas almak için değil. Çünkü evvelki hizmetkâr yirmi altınla en âlâ kumaştan bir kat libas almış olduğundan, elbette bu bin altın bir kat libasa sarf edilmez. Şayet bu ikinci hizmetkâr, cebine konulan kâğıdı okumayıp, belki evvelki hizmetçiye bakıp, bütün parayı bir dükkâncıya bir kat libas için verip, hem o kumaşın en çürüğünden ve arkadaşının libasından elli derece aşağı bir libas alsın, elbette o hâdim nihayet derecede ahmaklık etmiş olacağı için, şiddetle tazip ve hiddetle tedip edilecektir. Ey nefsim ve ey arkadaşım! Aklınızı başınıza toplayınız. Sermaye-i ömür ve istidad-ı hayatınızı, hayvan gibi, belki hayvandan çok aşağı bir derecede şu hayat-ı fâniye ve lezzet-i maddiye sarf etmeyiniz. Yoksa, sermayece en âlâ hayvandan elli derece yüksek olduğunuz halde, en ednâsından elli derece aşağı düşersiniz. Ey gafil nefsim! Senin hayatının gayesini ve hayatının mahiyetini, hem hayatının suretini, hem hayatının sırr-ı hakikatini, hem hayatının kemâl-i saadetini bir derece anlamak istersen, bak. Senin hayatının gayelerinin icmâlî dokuz emirdir. **Birincisi şudur ki:** Senin vücudunda konulan duygular terazileriyle, rahmet-i İlâhiyenin hazinelerinde iddihar edilen nimetleri tartmaktır ve küllî şükretmektir. **İkincisi:** Senin fitratında vaz edilen cihazatın anahtarlarıyla esmâ-i kudsiye-i İlâhiyenin gizli definelerini açmaktır, Zât-ı Akdesi o esmâ ile tanımdır. **Üçüncüsü:** Şu teşhîrgâh-ı dünyada, mahlûkat nazarında, esmâ-i İlâhiyenin sana taktıkları garip san'atlarını ve lâtif cilvelerini bilerek hayatınla teşhir ve izhar etmektir. **Dördüncüsü:** Lisan-ı hal ve kalınle Hâlıkının dergâh-ı rububiyetine ubudiyetini ilân etmektir. **Beşincisi:** Nasıl bir asker, padişahından aldığı türlü türlü nişanları resmî vakitlerde takıp padişahın nazarında görünmekle onun iltifât-ı âsârını gösterdiği gibi, sen dahi esmâ-i İlâhiyenin cilvelerinin sana verdikleri letâif-i insaniye murassaâtıyla bile rek süslenip o Şâhid-i Ezelînin nazar-ı şuhud ve işhâdına görünmektir. **Altıncısı:** Zevilhayat olanların, tezahürât-ı hayatiye denilen, Hâliklarına tahiyatları; ve rumûzât-ı hayatiye denilen, Sânilerine tesbihatları; ve semerat ve gayât-ı hayatiye denilen, Vâhib ül-Hayat'a arz-ı ubudiyetlerini bilerek müşahede etmek, tefekkürle görüp şehadetle göstermektir. **Yedincisi:** Senin hayatına verilen cüz'î ilim ve kudret ve irade gibi sıfat ve hallerinden küçük nünunelerini vahid-i kıyasî ittihaz ile,

Hâlık-ı Zülcelâlin sıfât-ı mutlakasını ve şuûn-u mukaddesesini o ölçülerle bilmektir. Meselâ, sen cüz'î iktidarın ve cüz'î ilmin ve cüz'î iradenle bu haneyi muntazam yaptığından, şu kasr-ı âlemin senin hanenden büyüklüğü derecesinde şu âlemin usurasını o nisbette Kadîr, Alîm, Hakîm, Müdebbir bilmek lâzımdır. **Sekizincisi:** Şu âlemdeki mevcudatın herbiri kendine mahsus bir dille Hâlıkının vahdâniyetine ve Sâniinin rububiyetine dair mânevî sözlerini fehmetmektir. **Dokuzuncusu:** Acz ve zaafın, fakr ve ihtiyacın ölçüsüyle kudret-i İlâhiye ve gınâ-yı Rabbâniyenin derecât-ı tecelliyâtını anlamaktır. Nasıl ki açlığın dereceleri nisbetinde ve ihtiyacın envâi miktarınca taamın lezzeti ve derecatı ve çeşitleri anlaşılır. Onun gibi, sen de nihayetsiz aczin ve fakrınla, nihayetsiz kudret ve gınâ-yı İlâhiyenin derecatını fehmetmelisin." (11. Söz s. 47) Bunları aklıyla ve kalbiyle idrak edenleri Cenab-ı Hakk heva ve hevesten, nefs-i emmare ve şeytandan korur. Bu cümleden olarak küfrün, insanın mahiyetindeki cevheri âtil duruma getirmekte en önemli faktör olduğu ortaya çıkar. Neticesinde insanî duygu ve seciyeler vazifesini yapamaz hale gelir. Yüksek meziyet ve vasıflar gizlenir. Gurur ve enaniyet baş gösterir. Bütün faaliyet ve hareketler bunun üzerine bina edilerek insanî hissiyatlar tefessüh eder. Bunun için, eğer insan yalnız Ona abd olsa, bütün mahlûkat üstünde bir mevki kazanır. Eğer ubudiyetten istinkâf etse, âciz mahlûkata zelil bir abd olur. Eğer enâniyetine ve iktidarına güvenip, tevekkül ve duayı bırakıp, tekebbür ve dâvâya sapsa, o vakit iyilik ve icad cihetinde arı ve karıncadan daha aşağı, örümcek ve sinekten daha zayıf düşer; şer ve tahrip cihetinde dağdan daha ağır, tâundan daha muzır olur. (23. Söz)

Evet gerçek hürriyet Allah'a kulluktur. Bu insanı, içtimai ve fikri hayır işlemekteyken karşısına dikilen engellerden korumak için yegane yoldur. Mahiyetiyle devamlı irtibat halinde olmasının tek çaresi de budur. Bu hürriyeti kaybeden kimse, insanın gerçek mahiyetinden gaflet eder. Etrafınızda olup biten sosyal, fikri, siyasi ve eğitimsel faaliyetlere bakabilirsiniz.

İnsanın Vazifesi. Nursi'nin ifadesiyle mahiyet insanda bir muvazzaf ve bir misafirdir: "İnsan, şu dünyaya bir memur ve misafir olarak gönderilmiş. Çok ehemmiyetli istidat ona verilmiş. Ve o istidâdâta göre ehemmiyetli vazifeler tevdi edilmiş. Ve insanı o gayeye ve o vazifelere çalıştırmak için, şiddetli teşvikler ve dehşetli tehditler edilmiş. Başka yerde izah ettiğimiz vazife-i insanîyetin ve ubudiyetin esâsâtını şurada icmal edeceğiz, tâ ki "ahsen-i takvim" sırrı anlaşılsın." (23. Söz)

Vazifenin Esasları. Geçen yazılarımızda beyan ettiğimiz gibi insanın mahiyeti "Hilafet"dir. Bu hususiyetiyle insan yeryüzünde ubudiyet vazifesiyle karşı karşıyadır. Muktazisi ise, Cenab-ı Allah'ın isteği doğrultusunda yeryüzünün imarı, bunu ifa ederken de bütün merhalelerde riayet edilmesi gereken hükümlere bağımlı kalmakla yerine getirmektir.

Tevhid Nazarıyla Kainata Bakış: Allah (c.c) insana hilafet vazifesini, evrensel, şümüllü bir bakış açısı çerçevesinde teklif etmiştir. Bu teklifi Allah-u Taalaya

bağlılığı, mü'minin kardeşiyle bağlılığı ve bütün mahlukat ile bağlılığı çerçevesinde yerine getirecektir. Bu bakışın eksenini, İslam akidesinin esasını olan tevhid prensibidir. Marifet, sosyal ve ferdi buudların lokomotifi hükmündedir. Bu konuya atfen Nursi der ki: "Kâinata serbeser sırr-ı tesanüd müstetir, hem münteşir. Hem cevânibde tecavüb, hem teavün gösterir. Ki yalnız bir kudret-i âlem şümuldür yaptırır, zerreyi her nisbetiyle halk edip yerleştirir. Kitab-ı âlemin her satırıyla her harfi hayy; ihtiyaç sevk ediyor, tanıştır. Her nereden gelirse gelsin, nidâ-i hâcete lebbeyk-zendir; sırr-ı tevhid namına etrafı görüştürür. Zihayat her harfi, herbir cümleye müteveccih birer yüzü, hem de nâzır birer gözü baktırır. (Lemeat s. 320).

Tevhidin, insanın alem-i şehadet ve alem-i gaybdaki bütün hal ve hareketlerine girdiğini gördük. Konuya çeşitli cihetleriyle bilhassa bakmak istiyoruz, şöyle ki: a- **Birinci Cihet: Tevhidi Bakışın İlahi ciheti.** Bu cihet, tevhidi bakışın temel unsurunu oluşturur. Fiiliyat bakımından en faal faktördür. Halık- Zülcelal'i efalinde, sıfatında ve zatında tevhid etmektir. Allah c.c bütün kemal sıfatlarla muttasıftır. Noksanlardan münezzehtir. Beşerî hal ve hareketlerin her safhasına uzanan iplerin odağıdır. İnsan fiilini gerçek fiil haline getirebilen ancak budur. "İşte, bu çeşit ibadat ve tefekküratla hakîkî insan olur, ahsen-i takvimde olduğunu gösterir, imanın yümniyle emanete lâıyk, emin bir halife-i arz olur." Ayrıca Nursi: "İman, insanı insan eder. Belki insanı sultan eder. Öyleyse, insanın vazife-i asliyesi, iman ve duadır. Küfür, insanı gayet âciz bir canavar hayvan eder." Der. (23. söz) b- **İkinci Cihet: Evrensel Ciheti.** Kainat bütün içindekilerle birlikte Allah'ın fiilidir. Bunun için kainat, mebde, menşe ve sonuç olarak aynı hususiyetlere sahiptir. Kainat muhtelif menşelerden mütevellit değildir. Bir asıldan ve bir menşeden meydana gelmiştir. (De ki; Allah her şeyin Halıkıdır) (Ra'ad Suresi 14). Gidecekleri yer de aynıdır. (Gidiş ancak Allah'adır) (Şura Suresi 53). "Hem zeminin yüzündeki acip san'atlara bak: Anâsırlar ne derece hikmetle tavzif edilmişler. Bir Kadîr-i Hakîmin emriyle zemin yüzündeki Rahmân misafirlerine nasıl güzel bakıyorlar, hizmetlerine koşuyorlar." (22. Pencere)

Nursi, kainata tevhid bakışıyla nazar ederken, ondan Allah'ın varlığına deliller ibraz eder. Meselâ der ki "Yeryüzü acıba-i san'ata bir meşher ve garaib-i mahlûkata bir mahşer ve kafile-i mevcudata bir memer ve sufûf-u ibâdına bir mesçid ve makarr olan zemin, bütün kâinatın kalbi hükmünde olduğundan, kâinat kadar nur-u vahdaniyeti gösterir." (21. Pencere). c- **Üçüncü Cihet: Tevhidî bakışla Beşeri Cihet.** Tevhid konusu beşerî yönüyle iki temel unsuru havzasında barındırır: a- Yarattıkları madde ve unsurlar ve ona dönüşecekleri cihetiyle beşeriyetin birliğini vurgular. İnsan Allah'ın efa'linden bir fiildir. Gidecekleri yer yine, topraktır. Aynı minval üzere evlenirler ve aynı tarzda ölüp giderler. Bu cihetleriyle insanoğlu, şeref ve haysiyeti korunmuştur. Renk, ırk, din, dil farklılığı yoktur. Hiç kimse başkasından üstün değildir. Üstünlüğü ancak mahiyetindeki cevhere bağlıdır. b- İbadet ve Allah-u Taalaya yönelmekte ki tevhiddir. Halık ve Rezzak isimleri muktezasınca vücud ve beka unsurlarımızı elinde tutar. Bunun için

yalnızca O'na ibadet ve taatle yönelmeliyiz. Ruhun kıblesi, gaye, ve hareketlerin yönü ancak O'dur. Ameli tevhidde, Allah'a yönelmek, kulların mabudlarına karşı bağlılık cihetinde sebat oluşturur. Sonra diğer mahlukat ile bir ünsiyet peyda eder. Kendisine yönelinen zat (Kamil-i Mutlak) olduğu için, insan, kainat ve Allah-u Taala'ya yönelmelerin hepsi aynı kural ve kaidelere dayandığından, kullar arasında sebatın oluşmasına sebep olur. Allah'dan başkasına yönelmek ise, yönelinen herşey, her cihetiyle farklılık gösterir. Ya kuvvete veya bir krala veyahut bir şöhet ve mala teveccüh farklılık arz eder.

Sosyal Vazife: Sosyal vazife, insanın istidatlarında temerküz eden unsurların keşfedilmesinde odaklaşır. Şöyle ki: İnsanın, kendi zaaf ve aczini bilip hilesinin az olduğunu idrak etmesi ve neticesinde enaniyet ve gururunu terk etmesidir. Enaniyet ve benzeri duygulardan bütün bütün sıyrılmak mümkün değildir. Çünkü onlar damardaki kan gibi dolaşır dururlar. Ancak iman vasıtasıyla onu doğru ve gerçek boyutlara sevk etmek mümkündür. Zira iman insandaki duyguları ortadan kaldırmaz. Tersine doğru yöne yönlendirip güzel hizmetler elde etmesine sebep olur. Allah-u Taala nezdinde bu duygular insana sevap kazandırır. Böylece şu hadis-i şerife masadak olur "**Sizden biriniz, kendi nefsi için istediğini, mü'min kardeşine de istemedikçe iman etmiş sayılmaz**". İşte, eğer insan enâniyetine istinad edip, hayat-ı dünyeviyeyi gaye-i hayal ederek, derd-i maişet içinde, muvakkat bazı lezzetler için çalışsa, gayet dar bir daire içinde boğulur, gider. Ona verilen bütün cihazat ve âlât ve letâif, ondan şikâyet ederek haşırde onun aleyhinde şehadet edeceklerdir ve dâvâcı olacaklardır. Eğer kendini misafir bilse, misafir olduğu Zât-ı Kerîmin izni dairesinde sermaye-i ömrünü sarf etsé, öyle geniş bir daire içinde uzun bir hayat-ı ebediye için güzel çalışır ve teneffüs edip istirahat eder, sonra âlâ-yı illiyyîne kadar gidebilir. Hem de bu insana verilen bütün cihazat ve âlât, ondan memnun olarak âhirette lehinde şehadet ederler. Nursi bu meseleyi açıklarken "Dünya hayatı bir eğlence ve oyundan başka bir şey değildir" ayetinden istimdat eder. (En'am Suresi 32). Kendi insanıyeti dalâlette boğulmayan insanın o halet-i ruhiyeden istifade ettiğini beyan eden Nursi, o haleti intaç eden vecihlerden, beşini nümune olarak beyan etmiş ve şu cümleleri dile getirmiştir: "İnsandaki nihaysiz zayıflık ve âcizliği bazı şeylerle ihsas ettirip, hayat yükü ve yaşamak tekâlifi ne kadar ağır olduğunu anlatıp, istirahate ciddî bir arzu ve bir diyar-ı âhara gitmeye samimî bir şevk veriyor." (17. Söz).

Hedefin Cüzi ve değersiz Oluşu: Medeniyet yapı faaliyeti, gücünü yapıyı gerçekleştiren iç unsurların ivme gücünden istimdat eder. İvme gücü ne kadar küllî ve değerli ise, medeniyet de o yönde yüksek ve değerlidir. Hedef çürük ve değersiz ise, hedefin gerçekleştirilmesiyle bu medeniyet meşalesi söner. Çünkü hedef burada bir potansiyel oluşturur. Proje, hareket ve devamlılığını ondan istimdat eder. Allah'ın emri doğrultusunda imar vazifesine kalkışan kimseler ise, güçlerini, şümüllü bir hedeften alırlar. Cüzi, gelip-geçici hedeflerden kurtulup, geniş, vüsatlı ve mutlak bir sürece girerler. Aksi takdirde, insan kendi zatında, enaniyetine

mağlup olup, nihayetsiz şerre olan istidatıyla, temerrüd ve tuğyana meyleder. Bu cümleden olarak Bediüzzaman Said Nursi şöyle der: "Her kim hayat-ı fâniyeyi esas maksat yapsa, zahiren bir cennet içinde olsa da, mânen cehennemdedir. Ve her kim hayat-ı bâkîyeye ciddî müteveccih ise, saadet-i dâreyne mazhardır. " (8. söz)

2- Sosyal Vazifelere sevk eden İstidatlar. İnsan sadece teklifi ifaya münhasır olarak yaratılmış değildir... Ehemmiyet verildiğinde neşv ü nema bulması mümkün olan, olanca istidat ve kabiliyetler dercedilmiştir onun fıtratında. Nursi bu gerçeğe şöyle temas eder: "insanın mahiyetine; kudretten, ehemmiyetli cihazat ve kaderden, kıymetli programlar tevdi edilmiş. Eğer insan, şu dar âlem-i arzîde, hayat-ı dünyeviye toprağı altında o cihâzât-ı mâneviyesini nefsin hevesâtına sarf etse; bozulan çekirdek gibi, bir cüz'î telezzüz için, kısa bir ömürde, dar bir yerde ve sıkıntılı bir halde çürüyüp tefessüh ederek, mes'uliyet-i mâneviyeyi bedbaht ruhuna yüklenecek, şu dünyadan göçüp gidecektir." (23. Söz, 2. nükte)

a- Ruhi İstidatlar: Cenab-ı Allah insana yüksek ruhî istidatlar bahşetmiştir. Vahiy alabilecek bir kabiliyettir. Bunun için ruhi tarafı Allah'ın emir ve menhiyatını algılayabilir, onlarla müspet reaksiyona girebilir Fıtratı, erkan-ı imaniyeyi nefsinde imtisal etmeye, fert ve toplum olarak ihlas ve sadakatle onu korumaya müstaittir.

b- Bedeni İstidatlar: İnsan bedeni itibariyle de, kendisinden istenilenleri rahatlıkla yerine getirebilecek şekilde düzenlenmiştir. İlahi vazifelerle tamamen münsecim olarak yaratılmıştır. Peygamber efendimiz (s.a.v) bir hadisinde şöyle buyurur: "**Amel edin! Her bir kolaylık, halk olunduğu şey içindir**". " İnsana, hayvanlara nisbeten yüz derece daha fazla inbisat etmiş, manevi cihaz ve latifeler ihsan edilmiştir. Mesela: Bütün güzellik mertebelerini temyiz eden insanın gözü nerede. muhtelif lezzetlerde bulunan taamları birbirinden ayıran hasset-i zevkiyesi nerede?aklı nerede, kalbi nerede. Allah'a ibadet vazifesini ifa etmeye yönelik istidatlarıyla insan ahsen-i takvimde yaratılmıştır.

Mahiyet ile Marifetteki güç unsurları: İnsanın mahiyeti güçlü unsurlardan oluşur. Yatay, dikey, ve yanlara uzanabilen aklıyla, fitri kanunlar çerçevesinde büyüeyebilen, enfüsi ve afaki boyutları bir an olsun terk edilemeyen mahiyeti, gerektiği şekilde yönlendirilmediği takdirde, sapıklığa, gayri meşru yollara, kötü vasıflara sürüklenecektir. Bediüzzaman Said Nursi'nin ifadesiyle: "Sosyal hayatta, nokta-i istinadı, kuvvet yerine "hakki" kabul eder. Gayede, menfaat yerine "fazilet ve rıza-i İîlâhîyi" kabul eder. Hayatta, düstur-u cidal yerine, "düstur-u teavünü" esas tutar. Cemaatlerin rabitalarında, unsuriyet ve milliyet yerine, "rabita-i dinî ve sınıfı ve vatani" kabul eder. Gayâtı, hevesât-ı nefsanîyenin nâmeşru tecavüzâtına sed çekip ruhu maâliyâta teşvik ve hissiyat-ı ulviyesini tatmin etmektir ve insanı kemâlât-ı insaniyeye sevk edip insan etmektir." (25. Söz)

a- Vücut Yönü: İnsanın mahiyeti Nursi'ye göre zafî bir güç taşıır. Nefs-i beşerin fitri, akli ve sosyal isteklerini yerine getirir. Yani nefiste temerküz eden esaslara icabet eder. Bunun için vahyi bir hatırlatma addederek, vaaz ve irşad ile vicdana hitap etmekle veya akli ikna ile uyardırma çalışır.

b- Beka Yönü: Müslüman, mesaj ve tebliğini akli, nefsi ve sosyal delillere dayandırır. Bu delillerle nefsi ikna eder. Nakli ve akli delillerle de onu destekler. Çünkü Müslüman'ın mesajı ikna iledir. "**Sen de onlara: Eğer şahiden doğru söylüyorsanız delilinizi getirin**" (Bakara Suresi:111) Delil ve burhanlarla davet etme yolu, kanaat getirenleri devamlı delil aramaya sevk eder.

c- Yayılma Yönü: Akli hüccet ve delillerle devam eden ve güncel gerçeklerle ikame edilen bir düşünceye cehaletin ihlali mümkün değildir. Zira yayılmada zati bir kuvvet taşımaktadır. Buna en büyük şahit, İslamiyet'in âlim ve tüccarlar aracılığıyla durmadan yayılmasıdır.

Mahiyetin Akaidi Terkibi ve Hedefi: İnsanın mahiyetindeki gayelerin gayesi Allah'a ibadettir. Çalışmakla Allah'ın rızasını kazanmaktır. Bu sürekli gayret isteyen bir hedeftir. Durup duraklamadan devam eden bu yolculuk, sahibine yeni ufuklar açar. Görülmeyen derin bakış açıları açar. Faaliyetinde yeni ibdalar geliştirir. Bu yolda, çizilen hedefe ilerleyen insanın devamlı kusurları anlaşılır. Her bir adımında daha da galeyana gelir. Nursi'nin düşüncesinde insanın mahiyetinin meşalesi hiçbir zaman sönmez. O diridir, sürekli yanmaktadır. Bunun için o her zaman nefsiyle bir mücadele (Cihad-ı Ekber) içerisinde. Ayrıca o müfsit, ve fasisit ortam ile de mücadele halindedir. Bir yerde bu mücadele biterse (bu da muhaldir), gayret ve mücadele gerektiren başka ufuklar açılır. İnsanın mahiyetinin gerektirdiği şekilde değişme isteği, daimi bir takip ister. Çünkü o her zaman rahata, terke, masiyete meyillidir. Taat ona ağır gelir. Bunun için Kur'an-ı Kerim her zaman delil sunmak yerine, hatırlatmaya yönelik ifadeleri teksif eder. İnsan, hayat yolculuğunda Allah'a itaatı hedef ittihaz etmesi, medeni gayretlerin nihai noktasının da bu hedefe kilitlemesi, İslam mahiyetine akdi bir terkip kazandırır. Bu da medeniyet yapı faaliyetine, tükenmeyen eşsiz bir yakıt temin eder. Zira o külli bir hedeftir. Beşerî faaliyetlerin hepsinde (fikri, sosyal, eğitimsel vs. alanlarda), açık ve farklı bir hedef tayin ettirir. Tabii hedefler bu odağa bağlanarak, onun etrafında döner ve bir hale teşkil eder. Cüzi hedefler külli hedeflere galip geldiği noktada ise, zulüm, istibdat hüküm sürer. Şan, şöhret, mal, mülk gibi ferî hedefler, külli hedeflerin yerine geçtiği için, ferî hedeflere, külli hedefler hüviyeti kazandırarak, arzu edilen sosyal ve dünyevî meyveler elde edilebilecektir. Zira medeniyet burada kudsiyet kazanmıştır...

İnsan Mahiyetinin Ahlaki Terkibi: Sosyal adaletin binası ve binanın yapımındaki meşakkatlere katlanmak, vicdani bir gerekçe ister. Ancak bu gerekçeleri daima zeval tehdit eder. İnsan bu gibi maniaları aşmakta çoğu zaman muvaffak olmaz. Bu maniaların başında dünyaya ve zinetine şiddetle bağlanmak gelir. Peygamber Efendimiz (s.a.v) bir hadislerinde şöyle buyururlar : "**Gevşeklik**

dünyayı sevmek ve ölümden kaçınmaktır". Dünyaya bağlılık insanı dondurur. Medeniyetin inşasını zorlaştırır. Zira medeniyetin yapımı için akli, bedeni ve bazen de mali muhtelif çaba, gayret ve fedakarlıklar gerekir. Dünyaya sınıksız bağlanmanın tehlikeleri çoktur. Kur'an-ı Kerim ve Sünnet-i Mutahhara bu tehlikeye dikkat çekmişlerdir. Allah-u Taala buyurur ki: **"Ey iman edenler! Mallarınız ve çocuklarınız sizi Allah'ı anmaktan alıkoymasın. Kim bunu yaparsa işte onlar ziyana uğrayanlardır."** (Münafikun Suresi 9). **"Servet ve oğullar, dünya hayatının süsüdür, ölümsüz olan iyi işler ise, Rabbinin nezinde hem sevapça daha hayırlı, hem de ümit bağlamaya daha layıktır"** (Kehf Suresi 46). Peygamber Efendimiz (s.a.v) bir hadisinde şöyle buyurur: (Her kimin derdi ahiret ise, Allah onu kalbinde zenginleştirir, dünyayı (dünya yağmına) onun peşinden koşturur. Her kimin derdi dünya ise, Allah onun fakirliğini iki gözünün arasına koyar, her işi dağılır, Allah'ın takdirinden başka da dünyadan ona bir şey gelmez) . Yaşayışı burada gerçekleşen İnsanın dünyadan vazgeçmesi mümkün müdür? Özellikle vazgeçmesi gerekmez. Zira Halık'ının emri tahtında dünya da ona müsahhar kılınmıştır. Buradaki maksat, dünyaya şiddetle ve kalben bağlılıktır. Allah, dünyada hayatını değerlendirerek âhiret tarlası olması hasebiyle hareket etmesini emretmiştir. Şiddetle bağlanması halinde, onu külli bir hedef ittihaz ederek, her menhiyatı çekinmeden işler, haram - helal demeden her fenalığı irtikap eder. Ve dünya onun için bir eğlence, fesat ve ifsat haline gelir.

Vazifenin ifası ve Manialar: Vazifenin ifasında pek çok faydalar vardır. Şöyle ki: Bu vazifeyi yerine getirmek, fenaya ve ademe karşı bir devadır. Onu beka ile tedavi etmektir. Bir Halık-ı Rezzak tarafından ikram edilmiştir. Bu kazançlı faydalar Nursi'nin ifadesiyle şunlardır: Emaneti sahib-i hakikisine satmak. İşte o satışta beş derece kâr içinde kâr var... Kârlar, satıcıya Malik-i aslıden bir ikramdır. **Birinci kâr:** Fânî mal beka bulur. Çünkü Kayyûm-u Bâkî olan Zat-ı Zülcelâle verilen ve Onun yolunda sarf edilen şu ömr-ü zâil, bâkîye inkılâb eder, bâkî meyveler verir. O vakit ömür dakikaları, adeta tohumlar, çekirdekler hükmünde, zahiren fena bulur, çürür; fakat âlem-i bekada saadet çiçekleri açarlar ve sünbüllenirler ve âlem-i berzahta ziyadar, munis birer manzara olurlar. **İkinci kâr:** Cennet gibi bir fiyat veriliyor. **Üçüncü kâr:** Her âzâ ve hasselerin kıymeti birden bine çıkar. Meselâ akıl bir alettir. Eğer Cenâb-ı Hakka satmayıp belki nefis hesabına çalıştırsan, öyle meş'um ve müz'ic ve muacciz bir alet olur ki, geçmiş zamanın âlâm-ı hazinanesini ve gelecek zamanın ehvâl-i muhavvifanesini senin bu biçare başına yükletecek; yümünsüz ve muzır bir alet derekesine iner. İşte bunun içindir ki, fâsık adam, aklın iz'âç ve tacizinden kurtulmak için, galiben ya sarhoşluğa veya eğlenceye kaçır. Eğer Mâlik-i Hakikisine satılsa ve Onun hesabına çalıştırsan, akıl öyle tılsımlı bir anahtar olur ki, şu kâinatta olan nihayetsiz rahmet hazinelerini ve hikmet definelelerini açar. Ve bununla sahibini saadet-i ebediyeye müheyya eden bir mürşid-i Rabbanî derecesine çıkar. Meselâ göz bir hassedir ki, ruh bu âlemi o pencere ile seyredir. Eğer Cenâb-ı Hakka satmayıp belki nefis hesabına çalıştırsan, geçici,

devamsız bazı güzellikleri, manzaraları seyirle şehvet ve heves-i nefsanîyeye bir kavvad derekesinde bir hizmetkâr olur. Eğer gözü, gözün Sâni-i Basîrine satsan ve Onun hesabına ve izni dairesinde çalıştırsan, o zaman şu göz, şu kitab-ı kebir-i kâinatın bir mütalâacısı ve şu âlemdeki mucizat-ı san'at-ı Rabbanîyenin bir seyircisi ve şu küre-i arz bahçesindeki rahmet çiçeklerinin mübarek bir arısı derecesine çıkar. Meselâ dildeki kuvve-i zâikayı Fâtır-ı Hakîmine satmazsan, belki nefis hesabına, mide namına çalıştırsan, o vakit midenin tavlmasına ve fabrikasına bir kapıcı derekesine iner, sukut eder. Eğer Rezzâk-ı Kerîme satsan, o zaman dildeki kuvve-i zâika, rahmet-i İlâhiye hazinelerinin bir nâzır-ı mâhiri ve kudret-i Samedâniye matbahlarının bir müfettiş-i şâkiri rütbesine çıkar. İşte, ey akıl, dikkat et! Meşum bir alet nerede, kâinat anahtarı nerede? Ey göz, güzel bak! Adi bir kavvad nerede, kütüphane-i İlâhînin mütefennin bir nâzır-ı nerede? Ve ey dil, iyi tat! Bir tavla kapıcısı ve bir fabrika yasakçısı nerede, hazine-i hassa-i rahmet nâzır-ı nerede? Ve daha bunlar gibi başka aletleri ve âzâları kıyas etsen anlarsın ki, hakikaten mü'min Cennete lâyük ve kâfir Cehenneme muvafık bir mahiyet keşb eder. Ve onların herbiri öyle bir kıymet almalarının sebebi, mü'min imanıyla Hâlıkın emanetini Onun namına ve izni dairesinde istimal etmesidir. Ve kâfir hıyanet edip nefsi emmâre hesabına çalıştırmasıdır. **Dördüncü kâr:** İnsan zayıftır; belâları çok. Fakirdir; ihtiyacı pek ziyade. Âcizdir; hayat yükü pek ağır. Eğer Kadîr-i Zülcelâle dayanıp tevekkül etmezse ve itimad edip teslim olmazsa, vicdanı daim azap içinde kalır. Semeresiz meşakkatler, elemeler, teessüfler onu boğar. Ya sarhoş veya canavar eder. **Beşinci kâr:** Bütün o âzâ ve aletlerin ibadeti ve tesbihâtı ve o yüksek ücretleri, en muhtaç olduğun bir zamanda Cennet yemişleri suretinde sana verileceğine, ehl-i zevk ve keşif ve ehl-i ihtisas ve müşahede ittifak etmişler. İşte bu beş mertebe kârlı ticareti yapmazsan, şu kârlardan mahrumiyetten başka, beş derece hasâret içinde hasârete düşeceksin. **Birinci hasâret:** O kadar sevdiğin mal ve evlât ve perestiş ettiğin nefis ve heva ve meftun olduğun gençlik ve hayat zayı olup kaybolacak, senin elinden çıkacaklar. Fakat günahlarını, elemelerini sana bırakıp boynuna yükletecekler. **İkinci hasâret:** Emanete hıyanet cezasını çekeceksin. Çünkü en kıymetli aletleri en kıymetsiz şeylerde sarf edip nefsin zulmettin. **Üçüncü hasâret:** Bütün o kıymetli cihazât-ı insaniyeyi hayvanlıktan çok aşağı bir derekeye düşürüp hikmet-i İlâhiyeye iftira ve zulmettin. **Dördüncü hasâret:** Acz ve fakırla beraber, o pek ağır hayat yükünü zayıf beline yükleyip zeval ve firak sillesi altında daim vâveylâ edeceksin. **Beşinci hasâret:** Hayat-ı ebediye esasatını ve saadet-i uhreviyeye levazımâtını tedarik etmek için verilen akıl, kalb, göz ve dil gibi güzel hediye-i Rahmâniyeyi, Cehennem kapılarını sana açacak çirkin bir surete çevirmektir.

Bu bahisten anlaşıldığı üzere, Nursî'ye göre insanın mahiyeti ile hürriyeti arasında sıkı bir bağ vardır. Onu keşfedip, hakkıyla amel eden, yaratıcısı bütün engel, sıkıntı ve zindanlardan kurtarır. Bu manialar ise, başta şunlardır: Enaniyet, gaflet, inançsızlık, ve bunların neticesinde insanın kendi nefsinde ve etrafındakilere

zararı. Ayrıca Bediüzzaman Said Nursi, bu hürriyetin, mahiyet çerçevesinde insandan beklenen sosyal vazife ile şiddetli bir bağı vardır. İnsan bu mahiyetin fitri isteklerini Allah'ın rızası doğrultusunda yerine getirirse; daimi ruhî bir haz, huzur ve itminanı elde eder, her an Halk'ıyla beraber olur.